

fakhivtsiv z dyzaynu u profesyyniy pidhotovtsi [Methodology of formation of technological and design competence of future design specialists in professional training]. Naukovi perspektyvy. Kyiv : Hromads'ka naukova orhanizatsiya «Vseukrayins'ka Asambleya doktoriv nauk z derzhavnoho upravlinnya». № 11 (29). S. 369–380. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11\(29\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11(29)) [in Ukrainian]

10. Teoretyko-metodychni zasady formuvannya bazovykh ponyat' z navchal'noho predmeta «Tekhnolohiyi» v uchniv osnovnoyi shkoly (2014) [Theoretical and methodological principles of the formation of basic concepts in the educational subject "Technology" in elementary school students]: kolektyvna monohrafiya / A. M. Tarara, V. P. Tymenko, T. S. Machacha ta in. Kyiv: Pedahohichna dumka. 369 s.

11. Orshans'kyu, L. V., Kurach, M. S. (2013). Dyzayn yak kul'turno-tsinnisna universal'na robota / hol. red. I.V. Kozubovs'ka. Uzhhorod : Hoverla. Vyp. 27. S. 138–140. [in Ukrainian]

12. Savchenko, L. O. (2012). Zastosuvannya proektnoyi diyal'nosti v praktytsi vyshchoyi pedahohichnoyi shkoly [The application of project activities in the practice of a higher pedagogical school]. Proektna diyal'nist' u tekhnolohichny osviti: kolektyvna monohrafiya. Kryvyi Rih : SPD V. V. Zaloznyy. S. 14-49. [in Ukrainian]

13. Pyskun, O. M. (2007). Metody produktyvnoho navchannya v khudozhn'o-konstruktors'kiy pidhotovtsi maybutnikh uchyteliv trudovoho navchannya [Methods of productive learning in art and design training of future teachers of labor education]. Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr. Kherson. Vyp. 46. S. 323–327. [in Ukrainian]

14. Tszya, Yaochen (216). Formuvannya kreatyvnoho potentsialu maybutnikh fakhivtsiv hrafichnoho dyzaynu [Formation of creative potential of future graphic design specialists]. Osvitlohichnyy dyskurs. Vyp. 2. URL : kubg.edu.ua [in Ukrainian]

15. Savchenko, L., Kulinka, Y., Kovalenko, V., Vovk N., Taranenko, T. (2020). The use of information technologies in professional training of future design specialists. REVISTA INCLUSIONES. Volumen 7. № 4. URL: <https://revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1553> [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

САВЧЕНКО Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогічної та професійної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: формування проєктно-дизайнерської культури майбутніх учителів.

САФ'ЯН Карина Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: формування проєктно-дизайнерської культури майбутніх учителів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SAVCHENKO Larysa Oleksiyivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: formation of a design culture of future teachers.

SAFIAN Karyna Yuriyivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor National University of Bioresources and nature management of Ukraine.

Scientific interests: formation of a design culture of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2024 р.

УДК 37.016:78(477)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-383-388

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна –

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>

e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО ЕТНОКУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ РОДИНИ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.

У статті висвітлено проблему становлення у школярів ціннісного ставлення до етнокультурних родинних традицій, яке розглянуто як багатовимірне явище, що поєднує пізнавальний, емоційно-естетичний і діяльнісний компоненти. Наголошено, що в умовах незалежності України зросло усвідомлення важливості збереження сімейної обрядовості, народнопісенної спадщини, локальних звичаїв і традицій, проте досі не вирішено низку питань, пов'язаних із пошуком дієвих педагогічних механізмів залучення школярів до вивчення, розуміння, відтворення та ціннісного ставлення до автентичних етнокультурних родинних традицій. Обґрунтовано доцільність використання музичного мистецтва як одного з найефективніших засобів становлення у школярів стійкого ціннісного ставлення до культурно-історичних надбань власної родини. Проаналізовано наукові дослідження українських учених у галузі історії педагогіки й мистецької освіти, а також розкрито практичні способи інтеграції музики у навчально-виховний процес: від проєктної діяльності до спільних заходів із залученням батьків і громади. Розглянуто шляхи розширення змісту й форм музичного виховання, які допоможуть посилити мотивацію учнів до збереження й популяризації сімейних свят, обрядів, ритуалів.

Зроблено висновок про актуальність і перспективність подальших досліджень, спрямованих на поглиблення взаємозв'язку між музичним мистецтвом та етнокультурною родинною традицією.

Ключові слова: музичне мистецтво, родинні традиції, ціннісне ставлення, школярі, етнокультура.

RASTRYGINA Alla Mykholaivna –
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Professor, of the Department of Art Education
of Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4393-2831>
e-mail: rastrygina.alla@gmail.com

FORMATION OF SCHOOL STUDENTS' VALUE ATTITUDE TOWARDS ETHNOCULTURAL FAMILY TRADITIONS THROUGH THE MEANS OF MUSICAL ART IN THE TIME OF UKRAINE'S INDEPENDENCE

The article highlights the problem of forming in schoolchildren a value attitude towards ethno-cultural family traditions, which is considered as a multidimensional phenomenon that combines cognitive, emotional, aesthetic and activity components. It is emphasized that in the context of Ukraine's independence, there has been an increased awareness of the importance of preserving family rituals, folk song heritage, local customs and traditions, but a number of issues related to the search for effective pedagogical mechanisms for involving students in the study, understanding and reproduction of authentic musical culture have not yet been resolved. The expediency of using musical art as one of the most effective means of forming a stable value attitude towards the cultural and historical heritage of one's own family in students is substantiated. The research of Ukrainian scientists in the field of the history of pedagogy and art education is analysed, and practical ways of integrating music into the educational process are revealed: from project activities to joint events involving parents and the community. Ways of expanding the content and forms of music education that will help increase students' motivation to preserve and promote family holidays, rituals, and rituals are considered. The conclusion is made about the relevance and prospects of further research aimed at deepening the relationship between musical art and ethno-cultural family tradition.

Key words: musical art, family traditions, value attitude, schoolchildren, ethnic culture.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Становлення української державності істотно вплинуло на розвиток як національної культури, так і системи освіти й виховання. Особливого значення в ці часи набуває переосмислення ролі родинної обрядовості, автентичних свят, народних пісень і звичаїв у становленні усвідомленого ціннісного ставлення підростаючого покоління до родинних етнокультурних надбань. За умов, коли глобалізаційні процеси посилюють культурні обміни і спричиняють комерціалізацію багатьох сфер життя, загострюється потреба зберегти й передати школярам глибинні духовно-ціннісні орієнтири, притаманні саме українській традиції [1, с. 11]. Родина, будучи осередком міжпоколінної трансляції, не завжди може самотужки впоратися із цим завданням, адже чимало сімей з різних причин втрачають безпосередній зв'язок із автентичною культурою предків, а засоби масової інформації не завжди виконують виховну функцію.

У дослідженнях І. Музички, присвячених виховним системам сучасного світу, наголошується на помилковості повного сприйняття чужих моделей виховання та необхідності зберігати й поширювати чималий власний досвід родинного виховання, перевірений віками. Дослідник підкреслює «...коли зважити сьогоденний занепад моральних засад, коли суспільства при помочі своїх зорганізованих чинників занедбали формацію молодого покоління, родина ... є чи не єдиним рятунком. Скріплення цієї важливої першої, основної школи було б рятунком для народу...» [9, с. 18-19].

На думку В. Кузя, розбудова вітчизняної системи виховання вимагає відновлення прав на родинну етнопедагогіку та її величезні виховні можливості. Науковець наголошує, що родинне виховання є найпершою природно і постійно

діючою ланкою виховання. «Без докорінного поліпшення родинного виховання не можна домогтися значних змін у подальшому громадському вихованні підростаючих поколінь. І саме в сім'ї закладається духовний стрижень особистості, основи її моралі, ціннісне ставлення та самотутність національного світовідчуження і світорозуміння» [7].

У такій ситуації на школу було покладено особливу місію: не лише забезпечувати загальний освітній рівень, а й реалізовувати заходи, що сприятимуть ціннісному ставленню до рідної культури, свідомому сприйняттю родинних обрядів і звичаїв, формуванню в учнів поваги до етнокультурних традицій. Досягнути цього можна різними шляхами, однак музика вирізняється серед інших виховних засобів тим, що вона здатна викликати потужні емоційні переживання, стимулювати зацікавленість і надихати молоде покоління на осмислення традиційної спадщини у творчій, а не механічній формі. Впливаючи на людину насамперед через переживання, музичне мистецтво має унікальну здатність активізувати емоційну сприйнятливність, збагачувати досвід, а отже, розвивати особистість, сприяти становленню її ціннісних установ та музичної й загальної культури в цілому.

Як зазначають вітчизняні науковці (І. Волкова, В. Кузь, О. Ткаченко) саме музика може слугувати «каталізатором» позитивних відчуттів стосовно етнокультурних явищ, оскільки народна пісня й обрядовий спів виступають символічними маркерами національної та родинної приналежності [3; 7; 8]. Надзвичайно мелодичні, сповнені естетичного змісту, прості за формою, невеликі за діапазоном, твори народної музичної творчості (думи, історичні пісні, балади, колискові, приспівки, пісні-танки, обрядові пісні, козацькі, коломийки) не випадково стали основою вокально-

хорової і виховної роботи у загальноосвітній школі. Оскільки залучення учнівської молоді до спадщини музичного мистецтва веде до того, що її почуття, смаки, потреби набувають нового змісту, відповідної естетичної форми. Тому ефективною є така історично обґрунтована модель освіти, коли етнокультурні родинні цінності стають особистісним надбанням кожного школяра.

Актуальність порушеної проблеми посилюється й тим, що у сучасному суспільстві чимало школярів обмежено поінформовані про витоки родинних свят і часто не вбачають у них ціннісного сенсу. Збереження ж автентичної форми обрядів і пов'язаних із ними музичних практик є одним зі способів підтримувати культурну спадкоємність, плекати почуття гордості за своє минуле, стимулювати духовно-творчий розвиток особистості. Тому дослідження процесу становлення у школярів ціннісного ставлення до етнокультурних родинних традицій засобами музичного мистецтва є дійсно доцільним і своєчасним для ефективного функціонування освітньої галузі у контексті сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій думці України проблема збереження й передачі етнокультурних традицій посідає чільне місце, зокрема у працях з історії педагогіки та етнопедagogіки. Ще Г. Ващенко наголошував на визначальній ролі національної культури у формуванні морального обличчя підрастаючих поколінь, вказуючи на цінність автентичних пісень і сімейних обрядів [2]. У подальших дослідженнях, здійснених уже в часи незалежності, низка авторів [6; 7; 8] зверталася до питання відродження родинних звичаїв, підкреслюючи ціннісний та виховний потенціал таких традицій, які нерозривно пов'язані з життям конкретної сім'ї та громади.

Серед сучасних наукових студій виділяються роботи, присвячені пошуку шляхів залучення учнівської молоді до автентичної музики: фольклорні гуртки, тематичні фестивалі, інтегровані уроки «Музика + народознавство» тощо [3; 4; 12]. Так, науковці М. Старченко, Н. Сукова у своїх публікаціях звертають увагу на проєктно-дослідницький підхід, коли діти не лише вивчають теоретичний матеріал, а й здійснюють практичну пошукову роботу, записують пісні від старших членів родини, аналізують особливості локальних традицій. Такі дослідницькі форми сприяють формуванню в них глибоких емоційних зв'язків із рідним краєм та становленню ціннісного ставлення до історії власної родини [13; 15].

Попри це, у деяких дослідженнях (С. Романенко, О. Ступницька) наголошується, що механізми переходу від простого ознайомлення з фольклорною спадщиною до становлення в учнів глибокого ціннісного ставлення залишаються недостатньо розкритими. Потребує конкретизації також питання взаємодії школи та сім'ї, залучення громади до цього процесу, адже саме родинне середовище нерідко зберігає унікальні пісенні й обрядові зразки [10; 14]. Тож з огляду на викладене вище видається, що дослідження інтеграції музичного мистецтва у процес становлення ціннісного ставлення до етнокультурних родинних

традицій відповідає викликам сучасного етапу розвитку педагогічної науки й практики, оскільки воно дає змогу не лише зберегти певні фольклорні форми, а й сформувати в учнів глибокий емоційно-моральний зв'язок із рідною культурою.

Мета статті полягає у з'ясуванні педагогічних можливостей музичного мистецтва у процесі становлення ціннісного ставлення школярів до етнокультурних родинних традицій та окреслення на цій основі практичних рекомендацій щодо організації навчально-виховного процесу у закладах загальної середньої освіти.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання низки завдань, зокрема:

- розкриття сутності поняття «ціннісне ставлення до етнокультурних родинних традицій» крізь призму міжпоколінної передачі культурного досвіду;

- аналіз сучасних підходів вітчизняних дослідників до формування в учнів зацікавленості, поваги та ціннісного ставлення до родинних обрядів і звичаїв у контексті музичного виховання;
- представлення конкретних методичних прийомів, які варто застосовувати для цілеспрямованого залучення школярів до автентичної пісенної спадщини й родинної етнокультурної обрядовості;
- окреслення перспективних напрямків поглиблення досліджень, зокрема у питаннях співпраці школи, сім'ї та місцевої громади у справі збереження етнокультурного надбання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення у школярів ціннісного ставлення до етнокультурних родинних традицій є багаторівневим процесом, що передбачає спочатку ознайомлення з конкретними зразками народної музики, обрядовими діями, фольклорними практиками, а надалі – усвідомлення їхньої історико-культурної та морально-етичної цінності. Важливу роль у цьому відіграє музичне мистецтво, оскільки пісня, на відміну від раціональних форм подання інформації, має високу емоційну виразність, завдяки чому глибше впливає на внутрішній світ дитини.

Залучення школярів до родинної обрядовості через музику може відбуватися у різних формах. По-перше, це інтегровані уроки, коли вчитель музики співпрацює з учителями історії, літератури чи етики, аби створити у дітей цілісне розуміння походження певних пісень та їхнього змісту в контексті сімейних свят. По-друге, ефективним є проєктний підхід, коли учні збирають пісні власних родин, записують спогади старшого покоління, вивчають регіональні особливості виконання весільних, коліскових чи хрестинних пісень, а зібраний матеріал презентують на тематичних виставках або концертах. По-третє, суттєвого значення набуває позакласна робота у вигляді фольклорних гуртків чи ансамблів, де діти можуть систематично виконувати обрядові пісні, оволодіваючи елементами традиційної манери співу й водночас поглиблюючи власне естетичне чуття [7].

Досвід роботи у згаданому напрямку багатьох шкіл України за роки Незалежності України підтверджує, що музично-етнографічні гуртки,

створені на базі закладів загальної середньої та закладів спеціалізованої середньої освіти, сприяли активній взаємодії школярів із представниками місцевої громади. Зокрема, школярі виїжджали в етнографічні експедиції у найближчі села, записувати пісні й обряди від носіїв традиції. Звісно, це допомагало дітям усвідомити живу цінність старовинних звичаїв, а не сприймати їх лише як «історичний матеріал» [12]. Участь же батьків та інших членів родини у таких заходах стає додатковим мотиватором: відбувається спільне творчо-пошукове спілкування поколінь, що зміцнює родинні зв'язки і формує в учнів переконання у важливості збереження національних свят і ритуалів.

Ще одним аспектом, який складає науковий інтерес багатьох дослідників [4; 10], є осучаснення форм залучення до музичної спадщини. Використання медіаресурсів -аудіо- відеозаписів автентичного виконання, створення інтерактивних презентацій, розміщення результатів дослідницьких проєктів на шкільному сайті – може підвищити інтерес молоді, яка нерідко вже звикла до цифрових форматів навчання й спілкування. Важливо при цьому зберігати автентичний характер пісенного матеріалу: спрощення чи надмірна стилізація можуть призвести до втрати його оригінального змісту і, відповідно, зменшити виховну дієвість.

Нарешті, у процесі становлення ціннісного ставлення школярів до родинних традицій особливої ваги набуває педагогічне супроводження емоційно-естетичного досвіду. Учителю має допомогти дитині побачити не лише мелодійні особливості народної пісні, а й зрозуміти, що вона була складовою реального життя предків, супроводжувала важливі сімейні події, об'єднувала родину в радості чи скорботі. Суспільно значущим стає усвідомлення того, що збереження і передавання цих пісень є свого роду моральним обов'язком перед історією власної родини, громади й усього народу [8].

Таким чином, наші наукові розвідки проблеми становлення у школярів ціннісного ставлення до етнокультурних родинних традицій, яке ми розглядаємо як багатомірне явище, що поєднує пізнавальний, емоційно-естетичний і діяльнісний компоненти, уможливають виокремлення основних здобутків з досліджуваної проблематики, набутих вітчизняними вченими та педагогами-практиками протягом років Незалежності України, до яких вважаємо за необхідно віднести:

1. Ціннісне ставлення школярів до етнокультурних родинних традицій містять у собі низку значущих духовних категорій, які відображають національну своєрідність народу: сімейні обряди, пісенні та поетичні тексти, культурно-історичні коди, ритуали й звичаї різних пори року та різних життєвих обставин [1]. Ці елементи репрезентують не лише зовнішній ритуал чи художню форму, а й глибокі смислові пласти, що передають етичні й моральні норми, накопичені поколіннями. Істотне значення має факт належності дітей до конкретного локального чи родинного середовища, де традиції передаються «по вертикалі» від старших до молодших. Однак у

сучасних умовах урбанізації, еміграції й руйнування багатьох сімейних устоїв без спеціально організованої системи шкільних і позашкільних заходів зберегти та розкрити ці традиції учням досить складно. Тому виникає потреба створити в освітньому просторі закладів освіти належні умови для становлення ціннісного ставлення до родинної культури, що проявлятиметься в активній зацікавленості, пошані й бажанні практикувати елементи сімейних обрядів.

2. Потенціал музичного мистецтва у вихованні ціннісного ставлення до родинних традицій вирізняється з-поміж інших галузей тим, що має здатність викликати водночас інтелектуальне й емоційне залучення [3; 4]. Народна пісня, насамперед автентична, є одним із найдавніших культурних феноменів, що найяскравіше відбиває локальну специфіку й хронологічну глибину традицій. Коли школярі вивчають або виконують народні пісні, пов'язані з родинними святами (народження дитини, хрестини, весілля, проводи в далеку дорогу), вони не лише освоюють мелодію та текст, а й долучаються до цілісного комплексу національних цінностей.

Ефективність музично-виховної роботи суттєво зростає, якщо враховується міра емоційного впливу. Занурення у художній світ родинної обрядовості може здійснюватися через прослуховування автентичних записів, залучення спеціалістів-фольклористів, проведення майстер-класів із традиційного вокалу чи інструментального супроводу. Виконання народних пісень, особливо в обрядовому контексті (відтворення фрагментів весілля, коляди, щедрівок), допомагає школярам усвідомити, що ця музика є живою й тісно пов'язаною з родинним життям попередніх поколінь.

3. Ефективними методами залучення школярів до етнокультурних родинних традицій засобами музичного мистецтва можуть стати:

- *інтегровані уроки*, де музичне мистецтво поєднується з історією, українською літературою, етнографією, розширює світогляд учнів і робить сприйняття фольклорних творів системним [7]. Так, до прикладу, вивчаючи обряд весілля на уроках української літератури, учні можуть розучувати весільні пісні на уроках музичного мистецтва, а на уроках з історії дізнаватися про походження тих чи інших етнокультурних обрядових елементів;

- *проектна діяльність*, коли школярі активно залучаються до підготовки й проведення шкільних або позашкільних проєктів, присвячених родинним обрядам (наприклад, «Великодні дзвони» чи «Музична спадщина моєї родини») [15], що дозволяє школярам не лише вивчати певні зразки народної пісні, а й набувати системних знань через контекст: хронологію, локальні особливості, етноконфесійну приналежність, вплив історичних обставин тощо;

- *участь у фольк-колективах* у межах позакласної чи позашкільної діяльності [8], де через відтворення родинної обрядовості (підбір відповідних тематиці заходів етнічно-родинні пісень: коліскових, весільних, хрестинних тощо), підготовки костюмів та сценічної реконструкції

обрядів, створюється особливе середовище приналежності до етнокультурних родинних цінностей;

- залучення сім'ї та громади, коли до творчих заходів активно долучаються вся родина : батьки, бабусі й дідусі, школярі мають можливість почути, як ці обрядові практики побутували в їхніх сім'ях [10]. Спільні концерти чи фестивалі, де родини представляють пісенні традиції свого роду, істотно посилюють ціннісне ставлення учнів до автентичної етнокультурної спадщини;

- художньо-педагогічне моделювання, коли школярі у співтворчості з вчителями пробують створювати власні музичні композиції на основі зібраних мелодій, експериментувати з аранжуваннями народних пісень [14]. Такі спроби стають потужним поштовхом для розвитку у школярів здатності до творчості (креативності), можливості відчувати себе творцем, а занурення у родинні традиції зсередини стає складником особистого культурного досвіду дитини та дієвою основою для усвідомленого ціннісного ставлення до етнокультурних родинних надбань.

Отже, музичне мистецтво здатне поєднувати емоційно-почуттєву та інтелектуально-змістову складові процесу виховання: учні не лише набувають певної інформації про етнокультурні традиції, а й починають усвідомлювати й цінувати їх. Завдяки цьому формується бажання самостійно долучатися до творення родинних традицій, ініціювати проведення концертів, досліджень, популяризувати зібрані фольклорні зразки в освітньому середовищі закладів освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Розглядаючи можливості музичного мистецтва в аспекті становлення ціннісного ставлення школярів до етнокультурних родинних традицій, можна зробити кілька ключових висновків. По-перше, саме через емоційно-естетичний потенціал народної пісні й обрядових форм школярі здатні глибше відчувати символіку та смислове багатство сімейних звичаїв, що сприяє не лише розширенню їхніх знань про культуру предків, а й зумовлює становлення стійкого внутрішнього переконавання та ціннісного ставлення до важливості збереження та примноження цієї спадщини. По-друге, за належної організації навчально-виховного процесу (інтегровані уроки, проекти, шкільні гуртки, позакласні заходи, фестивалі), музичне мистецтво стає «поєднувальною ланкою» між його родиною та локальною культурою. Набувши можливості системно занурюватися в етнокультурні родинні традиції, школярі усвідомлюють власну причетність до традиції, що зумовлює формування ціннісного ставлення до культури нації в цілому. По-третє, досвід педагогів-практиків та дослідників підтверджує, що результативність процесу становлення ціннісного ставлення школярів значно зростає, якщо школа взаємодіє із сім'єю та місцевою громадою (спільні виступи, дослідницькі проекти, залучення носіїв фольклору). Це дозволяє школярам відчувати, що збереження етнокультурної родинної спадщини є живим процесом, до якого кожен з них може бути причетним.

Окреслені вище аспекти дають підстави стверджувати, що перспективними напрямками подальших наукових розвідок з досліджуваної проблеми може стати створення спеціальних навчально-методичних програм, які поєднували б вивчення етнокультурної родинної спадщини з індивідуальними та груповими проектами школярів, у яких вони досліджують власні родинні пісенні традиції; активізація міжнародних контактів із країнами, де збереженню родинних обрядів надається важливе значення в шкільній освіті (Польща, Литва, Шотландія та ін.), аби порівняти методику й адаптувати кращі практики у вітчизняному освітньому просторі. Таким чином, проблема становлення ціннісного ставлення школярів до етнокультурних родинних традицій засобами музичного мистецтва залишається відкритою для подальших наукових пошуків і педагогічних експериментів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко Т. Родинні традиції як об'єкт педагогічного дослідження. *Педагогіка та психологія професійної освіти*. 2022. № 1. С. 11–18.
2. Ващенко Г. Виховна роль національної культури. Київ: Освіта, 2003. 124 с.
3. Волкова І. Інтеграція традиційної культури в сучасний освітній процес. *Педагогічний дискурс*. 2021. № 31. С. 37–41.
4. Волкова І. Традиційна музика як джерело розвитку духовності школярів. *Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Педагогіка»*. 2023. № 15. С. 40–45.
5. Грицюк С. Музичне виховання як складова громадянської освіти: історико-педагогічний аспект. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 5. С. 80–84.
6. Задорожна Л. Педагогічні умови формування етнокультурних цінностей підлітків. Київ: Вид-во КНЕУ, 2020. 174 с.
7. Кузь В. Методичні засади музично-естетичного виховання підлітків: монографія. Харків: Харківське вид-во, 2019. 196 с.
8. Міщик Л. Роль сім'ї у збереженні етнокультурних традицій у сучасних реаліях. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 89–93.
9. Музичка І. Родина – перша школа. Брюссель; Лондон; Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто: Вид-во Цент. управи СУМ. – 2014. С. 18–19.
10. Романенко С. Інноваційні методи виховання етнокультурних цінностей. *Педагогіка і сучасність*. 2020. № 4. С. 45–51.
11. Руденко В. Музичне мистецтво і громадянське виховання школярів у контексті історико-педагогічних традицій. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 5. С. 15–19.
12. Соколенко З. Автентична пісенна спадщина у виховному просторі сучасної школи. *Народознавчі зошити*. 2021. № 4. С. 112–116.
13. Старченко М. Інтегровані уроки «Музика й етнографія»: досвід упровадження. *Педагогіка мистецтва*. 2021. № 3. С. 98–103.
14. Ступницька О. Творча самореалізація учнів у процесі етномузичної діяльності: методичні аспекти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія та методика мистецької освіти*. 2022. Вип. 29. С. 60–64.
15. Сукова Н. Метод проектів у музичній освіті школярів. *Наукові записки ЦДУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогіка*. 2020. № 2. С. 56–59.

REFERENCES

1. Andrushchenko T. Rodynni tradytsiyi yak ob"yekt pedahohichnoho doslidzhennya. *Pedahohika ta psykholohiya profesiynoi osvity*. 2022. № 1. S. 11–18.
2. Vashchenko H. Vychovna rol' natsional'noyi kul'tury. Kyiv: Osvita, 2003. 124 s.
3. Volkova I. Intehratsiya tradytsiyoi kul'tury v suchasnyy osvitniy protses. *Pedahohichnyy dyskurs*. 2021. № 31. S. 37–41.
4. Volkova I. Tradytsiyna muzyka yak dzherelo rozvytku dukhovnosti shkolyariv. *Naukovi zapysky NU «Ostroz'ka akademiya»*. Seriya «Pedahohika». 2023. № 15. S. 40–45.
5. Hrytsyuk S. Muzychne vykhovannya yak skladova hromadyans'koyi osvity: istoryko-pedahohichnyy aspekt. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. 2020. № 5. S. 80–84.
6. Zadorozhna L. Pedahohichni umovy formuvannya etnokul'turnykh tsinnostey pidlitkiv. Kyiv: Vyd-vo KNEU, 2020. 174 s.
7. Kuz' V. Metodychni zasady muzychno-estetychnoho vykhovannya pidlitkiv: monohrafiya. Kharkiv: Kharkivs'ke vyd-vo, 2019. 196 s.
8. Mishchik L. Rol' sim"yi u zberezheni etnokul'turnykh tradytsiy u suchasnykh realiyakh. *Ukrayins'kyi pedahohichnyy zhurnal*. 2019. № 2. S. 89–93.
9. Muzychka I. Rodyna – persha shkola. Bryusel'; London; Myunkhen; N'yu-York; Toronto: Vyd-vo Tsent. upravly SUM. – 2014. S. 18 – 19.
10. Romanenko S. Innovatsiyni metody vykhovannya etnokul'turnykh tsinnostey. *Pedahohika i suchasnist'*. 2020. № 4. S. 45–51.
11. Rudenko V. Muzychne mystetstvo i hromadyans'ke vykhovannya shkolyariv u konteksti istoryko-pedahohichnykh tradytsiy. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*. 2017. № 5. S. 15–19.
12. Sokolenko Z. Avtentychna pisenna spadshchyna u vykhovnomu prostori suchasnoyi shkoly. *Narodoznachni zoshyty*. 2021. № 4. S. 112–116.
13. Starchenko M. Intehrovani uroky «Muzyka u etnohrafii»: dosvid uprovadzhennya. *Pedahohika mystetstva*. 2021. № 3. S. 98–103.

14. Stupnyts'ka O. Tvorch samorealizatsiya uchniv u protsesi etnomuzychnoyi diyal'nosti: metodychni aspekty. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 14: Teoriya ta metodyka mystets'koyi osvity*. 2022. Vyp. 29. S. 60–64.

15. Sukova N. Metod proektiv u muzychniy osviti shkolyariv. *Naukovi zapysky TSDU im. V. Vynnychenka. Seriya: Pedahohika*. 2020. № 2. S. 56–59.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: етнокультурна педагогіка; арт-комунікації в мистецькій освіті; диригентсько-хорова педагогіка, теоретичні та методичні основи професійної мистецької освіти в Україні та за кордоном; педагогіка свободи в контексті реалізації сучасної освітньої парадигми; впровадження інноваційних моделей та технологій у вітчизняну систему професійної мистецької освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RASTRYGINA Alla Mykholaivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Art Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: ethnocultural pedagogy; art-communications in art education conducting and choral pedagogy, theoretical and methodological foundations of professional art education in Ukraine and abroad; pedagogy of freedom in the context of implementation of the modern educational paradigm; introduction of innovative models and technologies into the domestic system of art professional education.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2024 р.

УДК 378.147:[37.011.3-051:78]:784

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-388-392

КОСЯК Людмила Іванівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри методики музичного виховання,

співу та хорового диригування

Криворізького державного педагогічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1916-9741>

e-mail: mila.kosyak@gmail.com

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено питання формування художньо-творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності. Розкрито сутність таких понять як: інтерпретація, інтерпретаційні вміння, імпровізація, імпровізаційні вміння, вміння створювати художній образ, артистичні вміння. Конкретизовано їх значення у процесі вокально-виконавської діяльності студентів-музикантів.

Встановлено, що інтерпретація – це виконання, яке охоплює різноспрямовані й різнофункціональні види діяльності: аналіз, порівняння, систематизацію і, безпосередньо, виконавство. Її характерні два основних напрямлення: ретроспективне вивчення творів мистецтв та особлива духовна діяльність особистості, котра включає досвід спілкування інтерпретатора з твором мистецтва.

Інтерпретаційні вміння пов'язані з усіма видами умінь у музичній діяльності: виконавськими (музикування, акомпанемент, підбір за слухом, імпровізація), вербального спілкування (естетична, художня оцінка, вербальне розкриття художнього змісту), коректування сценічного втілення (відповідно до власного самовідчуття, попереднього сценарію дій та особливостей аудиторії), об'єднання художнього виконання з вербальним спілкуванням.